

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

ПРОГРАМА

**ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДО АСПРАНТУРИ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 016 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА (за нозологіями)**

Київ – 2021

Розробники програми: **Шеремет М.К.** – декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Федоренко С.В. – завідувач кафедри логопедії та логопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Синьова Є.П. – завідувач кафедри офтальмопедагогіки та офтальмопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова, доктор психологічних наук, професор;

Фомічова Л.І. – завідувач кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені М.Д.Ярмаченка факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова, доктор психологічних наук, професор;

Руденко Л.М. – завідувач кафедри спеціальної психології та медицини факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова, доктор психологічних наук, професор;

Піонтківська Г.С. – завідувач кафедри психокорекційної педагогіки факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова, кандидат педагогічних наук, доцент;

Заплатинська А.Б. – завідувач кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова, кандидат педагогічних наук, доцент;

Афузова Г.В. – заступник декана факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова з наукової роботи, кандидат психологічних наук, доцент.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дана програма вступного випробування до аспірантури призначена для майбутніх здобувачів наукового ступеня доктора філософії (кандидата наук) за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (13.00.03 – корекційна педагогіка, 19.00.08 – спеціальна психологія), яка включає такі нозології:

- 016.01. Спеціальна освіта. Логопедія;
- 016.02. Спеціальна освіта. Олігофренопедагогіка;
- 016.03. Спеціальна освіта. Ортопедагогіка;
- 016.04. Спеціальна освіта. Сурдопедагогіка;
- 016.05. Спеціальна освіта. Тифлопедагогіка.

ПИТАННЯ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Логопедія

1. Анатомо-фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності.
2. Визначення та характеристика загального недорозвинення мовлення у дітей.
3. Загальна характеристика афазії (визначення, причини, симптоматика, класифікація).
4. Загальна характеристика дисграфії (визначення, причини, механізми, класифікація).
5. Загальна характеристика дислалії (визначення, класифікація, симптоматика).
6. Загальна характеристика дислалії (причини, механізми порушення та корекція).
7. Зміст, методи, прийоми обстеження мовлення при заїканні.
8. Методи діагностики сенсорної алалії.
9. Методи ранньої діагностики дизартрій.
10. Основні принципи та зміст медико-педагогічного впливу при відкритій формі ринолалії в доопераційний та післяопераційний періоди.
11. Попередження порушень мовлення у дітей дошкільного та шкільного віку.
12. Порушення вимови афrikатів, методи їх подолання.
13. Порушення писемного мовлення. Види порушень писемного мовлення.
14. Формування навичок аналізу та синтезу звукового складу слова в процесі логопедичної роботи по подоланню помилок на пропуски та перестановки літер.
15. Характеристика порушень мовнорухового аналізатора при дизартріях.

Олігофренопедагогіка

1. Внесок українських вчених в теорію і практику спеціальної освіти.
2. Проблема допомоги дітям з особливими освітніми потребами в історії корекційної педагогіки.
3. Роль Л. С. Виготського у становленні вітчизняної спеціальної психології.
4. Історія становлення спеціальної психології в Україні.
5. Особливості мисленнєвої діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями.
6. Характеристика диференційованого навчання учнів з інтелектуальними порушеннями.
7. Інклюзивне навчання учнів з розладами аутистичного спектру.
8. Інклюзивне навчання учнів з інтелектуальними порушеннями.
9. Корекційна спрямованість навчання і виховання дітей з розладами аутистичного спектру.
10. Сучасний стан допомоги дітям із затримкою психічного розвитку в Україні.
11. Корекційна спрямованість навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями.
12. Соціалізація осіб з особливими освітніми потребами.
13. Моделі сучасних закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами в Україні.
14. Інклюзивно-ресурсний центр як інноваційна освітньо-консультативна установа в Україні.
15. Інновації в трудовому навчанні та вихованні учнів з інтелектуальними порушеннями.
16. Корекційне спрямування виховного процесу в дошкільному закладі для дітей з інтелектуальними порушеннями.
17. Компетентнісний підхід в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями.
18. Світовий досвід допомоги дітям з особливими освітніми потребами.
19. Сучасні психолого-педагогічні дослідження українських учених в галузі психокорекційної педагогіки.
20. Сімейно-центрований підхід як ключовий напрям виховання дітей з особливими освітніми потребами.
21. Комплексна оцінка розвитку дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивно-ресурсному центрі.

Сурдопедагогіка

1. Діти з порушеннями слуху: розвиток і навчання.
2. Екстеріоризація та інтеріоризація в процесі корекції зниження слуху.

3. Розвиток зв'язного мовлення у дітей з порушеннями слуху.
4. Формування усного мовлення та зміст концентричного методу у навчанні дошкільників та школярів з порушеннями слуху.
5. Поняття про первинні та вторинні дефекти стосовно дітей з порушеннями слуху.
6. Л.С. Виготський та О.І. Дьячков про принципи відбору та діагностики дітей з порушеннями слуху.
7. Критерії та наукові школи класифікації видів порушення слуху.
8. Сучасні підходи до навчання та виховання дітей з порушеннями слуху.
9. Теорії інтелектуального розвитку дітей з порушеннями слуху.
10. Теорія предметно-практичної діяльності.
11. Дидактика школи для дітей з порушеннями слуху.
12. Урок у спеціальній школі та сучасні вимоги до його проведення.
13. Формування когнітивних процесів при слуховій сенсорній депривації.
14. Історія сурдопедагогіки.
15. Українські сурдопедагоги та їхні теоретичні концепції та практичні розробки.

Тифлопедагогіка

1. Державний стандарт загальної початкової освіти дітей з порушеннями зору та навчальний план.
2. Програми загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з порушеннями зору .
3. Методологічні основи тифлопедагогіки .
4. Реалізація загальнодидактичних принципів навчання в школах для дітей з порушеннями.
5. Визначення основних понять та сучасна класифікація прийомів і методів навчання.
6. Особливості та закономірності психічного розвитку дитини при порушеннях зору.
7. Поняття про складну структуру порушення психофізичного розвитку при порушеннях зору.
8. Суть процесу навчання у спеціальній школі. Особливості навчальної діяльності дітей при порушеннях зору.
9. Особливості трудової діяльності осіб з порушеннями зору.
10. Поняття про компенсацію та корекцію психічного розвитку дітей з порушеннями зору.
11. Поняття про принципи навчання. Принципи корекційно виховного процесу в навчанні сліпих учнів молодших класів (за Моргулісом І.С.).

12. Реалізація принципів виховання сліпих і слабозорих дітей.
13. Корекція сенсорного розвитку при порушеннях зору у дітей.
14. Особливості просторового орієнтування та мобільності осіб з порушеннями зору.
15. Основи рельєфного письма і читання. Здійснення записів за Брайлем . (Практичне завдання).
16. Виникнення зорових порушень в онтогенезі дитини.
17. Поняття про зорові функції людини, їх значення для організації навчального процесу з дітьми, які мають порушення зору.
18. Офтальмо-гігієнічні основи навчання та виховання дітей з порушеннями зору у закладах середньої загальної освіти. Вимоги до наочних посібників.
19. Особливості використання відеоносіїв, комп'ютерів та телевізорів в організації навчального процесу з дітьми, які мають порушення зору.
20. Використання оптичних засобів у навчанні дітей з порушеннями зору.

Ортопедагогіка

1. Категоріальний апарат, об'єкт, предмет та завдання ортопедагогіки, її зв'язок з іншими науками.
2. Вплив порушень моторних функцій на психічний розвиток дітей з церебральним паралічем.
3. Психофізичні особливості дітей з прогресуючою м'язовою дистрофією (міопатією).
4. Порушення слухового сприймання у дітей з церебральним паралічем та його вплив на їх психічний розвиток.
5. Основні причини розвитку «синдрому госпіталізму» у дітей з ПФОРА та його вплив на особистість
6. Особливості групових занять з адаптивного фізичного виховання з дітьми з тяжкими порушеннями функцій опорно-рухового апарату.
7. Порушення сенсорних функцій у дітей з церебральним паралічем та їх вплив на розвиток пізнавальних процесів.
8. Обладнання кабінету адаптивно-відновлюваного фізичного виховання у навчально-реабілітаційному центрі.
9. Охарактеризуйте порушення мовлення та визначте їх вплив на розвиток дітей з церебральним паралічем у дошкільному віці.
10. Особливості формування психомоторних функцій у дитини з ураженнями центральної нервової системи на ранніх етапах онтогенезу.
11. Основні напрями корекційно-розвивальної роботи з дітьми шкільного віку із церебральним паралічем.

12. Загальна характеристика порушень інтелекту у дітей з церебральним паралічем.
13. Визначте корекційно-реабілітаційну спрямованість процесу навчання та виховання дітей з ПФОРА в закладах освіти.
14. Охарактеризуйте особливості психомоторного розвитку дітей зі спастичною диплегією.
15. Охарактеризуйте сучасні підходи до проблеми реабілітування порушень психофізичного розвитку.
16. Охарактеризуйте механізми формування вторинних відхилень у дітей з органічними ураженнями центральної нервової системи: деприваційний, загальнокомунікативний, діяльнісний, мовленнєвий, сензитивний.
17. Використання класифікації психічного дизонтогенезу за Лебединським В. В. у професійній діяльності вчителя-реабілітолога (ортопедагога).
18. Особливості навчальної діяльності дітей з травматичними ураженнями хребта та спинного мозку. Напрямки психолого-педагогічної допомоги.
19. Зміст та завдання процесу формування ігрової діяльності дошкільників з порушеннями функцій опорно-рухового апарату.
20. Створення архітектурної доступності шкільного середовища для дітей з ПФОРА. Принципи універсального дизайну.

Спеціальна психологія

1. Причини порушень розвитку на ранніх етапах онтогенезу.
2. Поняття первинного дефекту і вторинних відхилень у розвитку згідно теорії Л.С. Виготського.
3. Поняття про зони актуального і найближчого розвитку згідно теорії Л.С. Виготського.
4. Завдання спеціальної психології в реалізації основних напрямків реформування спеціальної освіти.
5. Поняття компенсації в спеціальній психології.
6. Деадаптація як порушення пристосування особистості до оточення.
7. Патопсихологічний підхід до класифікації порушень розвитку.
8. Параметри психічного дизонтогенезу (за В.В. Лебединським).
9. Поняття реабілітації та абілітації у спеціальній психології.
10. Первинна, вторинна та третинна профілактика у методології спеціальної психології.
11. Теорія О.Р. Лурії про мозкову організацію вищих психічних функцій.
12. Теорія соціалізації.
13. Теорія П.Я. Гальперіна про етапність формування розумових дій.

14. Загальні закономірності розвитку при психофізичних порушеннях.
15. Поняття корекції у спеціальній психології.
16. Соціально-психологічні проблеми спеціальної психології.
17. Розуміння психологічної норми і патології.
18. Теоретичні проблеми діагностичних методів в контексті психологічних теорій особистості. Класифікація діагностичних методик.
19. Проблемні аспекти методу тесту. Критерії оцінки якості тестових процедур.
20. Психологічний аналіз та будова моделі діяльності спеціального (клінічного) психолога.
21. Загальні підходи до організації психологічної корекційної допомоги.
22. Теоретико-методологічні основи психолого-педагогічної діагностики порушень розвитку у дітей.
23. Комплексний підхід до вивчення дітей з порушеннями розвитку.
24. Особливості психолого-педагогічного вивчення дітей з порушеннями психофізичного розвитку на різних вікових етапах.
25. Організація та зміст психологічного консультування в системі психолого-педагогічного супроводу дитини з порушеннями розвитку.
26. Психологічне вивчення сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями розвитку.
27. Теоретичні та методологічні проблеми психологічної допомоги дітям з порушеннями розвитку.
28. Структура психологічної допомоги дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні питання сурдопедагогіки : зб. наукових праць / за ред. Л.І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 93 с.
2. Артемьева Т. В. Психолого-педагогическая диагностика развития лиц с ограниченными возможностями здоровья : краткий конспект лекций. Казань : Казанский (Приволжский) федеральный университет, 2013. 44 с.
3. Бех І. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-методологічні засади: навч.-метод. посібник. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
4. Бондар В. І., Золотоверх В. В. Історія олігофренопедагогіки: підручник. Київ : Знання, 2007. 375 с.
5. Бондар С., Момот Л., Липова Л., Головка М. Перспективні педагогічні технології: навч. посіб. / За ред. С. Бондар. Рівне: Тетіс, 2003. 200 с.

6. Выготский Л.С. Собрание сочинений : в 6-ти т. Москва : Педагогика, 1984.
7. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
8. Галецька І. І. Основи нейропсихології: навч. посіб. Львів, 2003.
9. Гребенюк Т. М. Серпутько Г. П. Сенсорне виховання дітей з порушеннями зору: навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 207 с.
10. Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г., Романенко О. В., Скрипка Н. С. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі: навчально-методичний посібник. Київ : Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи АПН України, 2003. 155 с.
11. Інклюзивна освіта: теорія і практика : навч.-метод. посібн. / за заг. ред. С. П. Миронової. Кам'янець-Подільськ : Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2012. 192 с.
12. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями зору: монографія / за ред.. Синьової Є.П. та Рикова С.О. Київ: Кафедра, 2017. 320 с.
13. Кобильченко В. В. Психологічний супровід дітей дошкільного віку з порушеннями зору: монографія. Полтава : Техсервіс, 2015.
14. Конопляста С. Ю., Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення : монографія. Миколаїв : Іліон, 2016.
15. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія: Підручник для вищої школи. За ред. проф. М. К.Шеремет. К., 2013.
16. Корнев А. Н. Основы логопатологии детского возраста: Клинические и психологические аспекты. Санкт-Петербург: Речь, 2006. 378 с.
17. Королева И. В. Введение в аудиологию и слухопротезирование. Санкт-Петербург : КАРО, 2012. 400 с.
18. Лисенкова І. П. Теоретико-методологічні засади розвитку емоційної сфери дітей з когнітивними порушеннями: монографія. Миколаїв : Іліон, 2018.
19. Лист МОН України «Про навчальні плани та організації. Навчально-реабілітаційного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році» від 12.07.17 р. № 1/9 – 385. І
20. Литовченко С. В. Дитина з порушенням слуху / С.В. Литовченко, В.В. Жук, О.Ф. Федоренко, О.М. Таранченко. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 56 с.

21. Логопедія: Підручник для вищої школи / За ред. проф. М. К. Шеремет. К.: «Слово», 2017.
22. Луцько К. В. Передумови формування внутрішнього мовлення у дітей з особливими освітніми потребами в системі спеціального навчання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2019 Том 1. Випуск 14. С. 178-190. URL: <http://aqce.com.ua/download/publications/547/505.pdf/>
23. Луцько К.В. Розвиток акустичної складової мовлення та її проєкція на попередження та подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Випуск № 7 (2016). URL: <http://aqce.com.ua/download/publications/74/58.pdf/>
24. Макарчук Н. О. Особистісна саморегуляція підлітків з порушенням розумового розвитку: монографія. Київ: Фенікс, 2014.
25. Мартиненко І. В. Особливості комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : монографія. Київ: ДІА, 2016. 304 с.
26. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Київ, 2017.
27. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
28. Нечипоренко В. В. Системний розвиток навчально-реабілітаційного центру як відкритої інноваційної інституції: монографія. Запоріжжя: Видавництво Хортицького Національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, 2013. 512с.
29. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с.
30. Освіта дітей з порушеннями слуху: сучасні тенденції та технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Таранченко, С.В. Литовченко, О.Ф. Федоренко, В.В. Жук, В.В. Литвинова, В.М. Шевченко. Київ : Вид-во ФОП Симоненко О.І., 2018. 250 с.
31. Особливості розвитку, виховання та навчання дітей з порушеннями слуху дошкільного віку: наук.-метод. посіб. / За ред. Литовченко С.В. Київ : Педагогічна думка, 2011. 128 с.
32. Островська К. О. Загальні розлади розвитку: проблеми психологічної допомоги. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 422 с.

33. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом: монографія. Львів: Тріада плюс, 2012.
34. Приходько О. Стимуляція познавального и соціального розвитку дітей раннього віку с церебральним паралічом. *Дошкільне виховання*. 2009. №3. С. 66-74.
35. Прохоренко Л. І. Психологія саморегуляції школярів із затримкою психічного розвитку: монографія. Чернівці: Букрек, 2016.
36. Рельєфно-крапкове письмо. Шрифт Л. Брайля: для студентів вищих навчальних закладів. -3-тє вид., перероб. і доп. Київ, 2019. 332 с.
37. Руденко Л. М. Особливості агресивної поведінки розумово відсталих дітей : монографія. Київ: Вид-во Нац. пед. ун-ту імені МП Драгоманова, 2013.
38. Семенович А. В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: учебное пособие. 2-е изд. Москва : Генезис, 2008. 474 с.
39. Сербова О. В. Психологічні чинники економічної соціалізації дітей з обмеженими фізичними можливостями : монографія. Бердянськ : БДПУ ; Київ : Талком, 2015.
40. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник: у 2-х ч. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – Ч. 1. Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). 238 с.
41. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник: у 2-х ч. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Ч. 2. Навчання і виховання дітей. 224 с.
42. Синьов В. М., Матвєєва М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. Київ: Знання, 2008. 359 с.
43. Синьова Є. П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені МП Драгоманова, 2012.
44. Синьова Є. П., Федоренко С. В. Тифлопедагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2009. 325 с.
45. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії / Укл. В. В.Тищенко, Є. Ю. Линдіна. Київ : «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2015. 308 с.
46. Соколова Г. Б. Психологічний супровід школярів із синдромом Дауна: монографія. Чернівці: Букрек, 2018.
47. Супрун Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017.

48. Таранченко О. М. Розвиток системи освіти осіб з порушеннями слуху в контексті поступу вітчизняної науки та практики: монографія. Київ : О.Т. Ростунов, 2013. 483 с.
49. Тарасун В. Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання: діагностика і формування (нейропсихологічний супровід). Київ, 2008. 298 с.
50. Фомічова Л. І. Психолого-педагогічні умови реалізації уроку в спеціальних закладах освіти для дітей з вадами слуху. *Актуальні питання сурдопедагогіки: зб. наукових праць / за ред. Л.І. Фомічової*. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 4-17.
51. Хащак О. Креативні шляхи апробації нового змісту корекційної освіти та впровадження здоров'язберігаючих педагогічних технологій. *Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень*. 2009. № 3. С. 38-40.
52. Хольц Р. Помощь детям с церебральным параличом. Москва: «Теревинф», 2006. 333 с.
53. Хохліна О. П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів із вадами розумового розвитку. Київ : Пед. думка, 2000. 286 с.
54. Чеботарьова О. В. Індивідуальне навчання дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. Київ : «Літо», 2007. 167 с.
55. Чередніченко Н. В. Спеціальна методика початкового навчання української мови. Київ : «Слово», 2012.
56. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології : монографія. Київ : МП «Леся», 2009. 483 с.
57. Шеремет М. К., Боряк О. В. Неврологічні основи логопедії: навчальний посібник. Суми: ФОП Цьома С.П. 252 с.
58. Шипицына Л. М., Мамайчук И. И. Психология детей с нарушениями функций опорно-двигательного аппарата: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004.
59. Шульженко Д. Аутизм – не вирок. Львів: Кальварія, 2010. 224 с.
60. Шульженко Д. І., Андреева Н. С. Корекційний розвиток аутичної дитини: (книга для батьків та педагогів). Київ: Д. М. Кейдун, 2011. 344 с.
61. Шульженко Д. І. Освітньо-психологічна інтеграція (інклюзія) дітей із аутизмом: монографія. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, вид-во Хортицької національної академії, 2017. 444 с.
62. Ярмаченко Микола Дмитрович та розвиток української сурдопедагогіки: монографія / за ред. Л.І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 172 с.